

Formy i zakres współpracy mleczarni z dostawcami mleka¹

Wstęp

Literatura przedmiotu oraz praktyka wskazuje, że w dobie narastającego postępu technicznego i technologicznego pogłębia się integracja pomiędzy poszczególnymi ogniwami produkcji rolnej a przetwórstwem i dystrybucją produktów żywnościowych [Encyklopedia agrobiznesu, 1998]. Gospodarstwa rolnicze zmuszane są do zwiększania skali produkcji, poprawiania jakości swoich produktów, co z kolei zmusza producentów rolnych do ponoszenia nakładów inwestycyjnych i specjalizacji produkcji. Wysoka wartość majątku zaangażowanego w produkcję (często finansowanego kredytami, pożyczkami) oraz specjalizacja produkcji zwiększa ryzyko prowadzonej działalności. Chcąc ograniczyć ryzyko prowadzonej działalności, rolnicy wiążą się z zakładami przetwórczymi. Przedsiębiorstwa przetwórcze także chcą mieć pewność ilości i jakości dostarczanego surowca w dłuższym okresie, stąd muszą współpracować z rolnikami. W literaturze przedmiotu mówi się o koordynacji pionowej bądź integracji pionowej. „Encyklopedia agrobiznesu” definiuje integrację pionową jako *formę więzi ekonomicznej i produkcyjnej pomiędzy jednostkami wytwarzającymi dany produkt od surowca do produktu finalnego. Integrator, którym jest przedsiębiorstwo, stara się kontrolować, względnie panować nad częścią lub całym łańcuchem produkcyjnym, od surowca rolnego, poprzez przetwórstwo, do zbytu żywności.*

Według Martineza i innych, można mówić o koordynacji pionowej lub integracji pionowej [Martinez 2002]. Różnica wynika ze ścisłości więzi między podmiotami gospodarczymi. Koordynacja pionowa może być oparta na kontraktach handlowych lub produkcyjnych, natomiast integracja pionowa występuje w momencie nabycia własności lub powstania związków strategicznych między poszczególnymi ogniwami łańcucha marketingowego. W niniejszym artyku-

¹Artykuł opracowany w ramach projektu badawczego pt. „Strategie rozwoju gospodarstw ukierunkowanych na produkcję mleka” finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

le będzie używane pojęcie integracji pionowej w ujęciu według „Encyklopedii agrobiznesu” (szerszym).

Celem artykułu jest przedstawienie sposobów oddziaływania przedsiębiorstw mleczarskich, zróżnicowanych skalą produkcji oraz formą prawną, na gospodarstwa rolnicze zajmujące się produkcją mleka. Podstawą analizy są trzy przedsiębiorstwa mleczarskie, zlokalizowane w województwie mazowieckim.

Ogólna charakterystyka analizowanych mleczarni

W Polsce w maju 2005 roku, według Głównego Inspektoratu Weterynaryjnego, funkcjonowały 383 przedsiębiorstwa zajmujące się przerobem mleka i obrotem produktami mleczarskimi. Według GUS, w 2004 roku takich przedsiębiorstw, zatrudniających powyżej 9 osób, było 292, z tego 265 to były mleczarnie [Seremak-Bulge, 2005]. Prezentowane dane wyraźnie różnią się od siebie, co może m.in. świadczyć o dużej dynamice zmian w tym sektorze. Mleczarnie są bardzo zróżnicowane pod względem skali prowadzonej produkcji, rodzaju wytwarzanych produktów, wartości majątku zaangażowanego w funkcjonowanie przedsiębiorstwa produkcyjnego, formy prawnej przedsiębiorstw itp. Z danych prezentowanych przez Seremak-Bulge wynika, że w 2004 roku przedsiębiorstw przerabiających rocznie powyżej 180 mln litrów mleka było tylko 6, skupujących od 75 do 180 mln litrów – 26, skupujących od 50 do 75 mln litrów – 13, natomiast mleczarni przerabiających rocznie poniżej 50 mln litrów mleka było aż 220. Niezależnie od wszystkich różnic między mleczarniami, wszystkie muszą zaopatrywać się w surowiec, czyli współpracować z rolnikami.

Poddane analizie trzy mleczarnie (A, B, C) różniły się skalą prowadzonej produkcji (tab. 1). Przedsiębiorstwo „B” w 2005 roku przetwarzało prawie dwukrotnie większą ilość (190%) mleka niż przedsiębiorstwo „A”, natomiast przedsiębiorstwo „C” przetwarzało prawie dwa razy więcej (171%) mleka niż mleczarnia „B”. Dwie z analizowanych mleczarni mają charakter spółdzielni, a jedna (mleczarnia B) – spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z dominującym udziałem kapitału zagranicznego. Asortyment wytwarzanych produktów w tych trzech mleczarniach jest zbliżony.

Od 2003 do 2005 roku skup mleka w analizowanych mleczarniach zwiększył się od 9,5 do 19,8%. Najwyraźniejsze zwiększenie miało miejsce w przedsiębiorstwie „B”, natomiast najmniejsze zanotowano w przedsiębiorstwie „C”. Mleczarnie różniły się także liczbą dostawców mleka. W 2005 roku liczba dostawców mleka w przedsiębiorstwach A, B oraz C wynosiła odpowiednio 1400, 738, 7312. Pomimo rosnącego skupu mleka, liczba dostawców w latach 2003–2005 we wszystkich analizowanych mleczarniach zmniejszyła się. Największe

Tabela 1

Podstawowe cechy opisujące analizowane mleczarnie w 2005 roku

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwo „A”	Przedsiębiorstwo „B”	Przedsiębiorstwo „C”
Roczny skup mleka [tys. kg]	45 762	86 749	148 384
Liczba dostawców	1400	738	7312
Forma prawna	spółdzielnia	spółka z o.o. z kapitałem zagranicznym	spółdzielnia
Główne produkty	sery twarogowe, galanteria mleczna, sery żółte	sery twarogowe, sery żółte	sery twarogowe, galanteria mleczna, sery żółte
Główne rynki zbytu produktów	krajowy	krajowy, UE	krajowy, UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych.

zmniejszenie (32%) wystąpiło w mleczarni oznaczonej jako B, w dwóch pozostałych wynosiło od 22 do 24%. Zaznaczyć należy, że zmniejszenie liczby dostawców dotyczyło głównie producentów charakteryzujących się najmniejszą wielkością produkcji (tab. 2). W przedsiębiorstwach A oraz C zmniejszyła się liczba dostawców dostarczających rocznie do 25 000 litrów mleka, natomiast w przedsiębiorstwie B zmniejszeniu uległa znacznie szersza grupa producentów, dostarczających do 120 000 litrów mleka.

We wszystkich analizowanych mleczarniach w latach 2003–2005 zwiększeniu uległ przeciętny roczny skup mleka z gospodarstwa rolniczego. Wynosił on w 2005 roku w mleczarniach A, B, C odpowiednio 32 687, 117 546 i 20 262 litrów mleka z gospodarstwa. Podkreślić należy, że w mleczarni oznaczonej jako B przeciętny skup mleka z gospodarstwa w 2005 roku zwiększył się o 76% w stosunku do 2003 roku.

System kształtowania cen skupu w badanych mleczarniach

Jednym z elementów decydujących o jakości współpracy między rolnikiem (dostawcą mleka) a mleczarnią jest oferowana przez mleczarnię cena za dostarczane przez rolnika mleko. Im wyższa cena mleka w skupie, tym więcej rolników zainteresowanych jest współpracą z zakładem mleczarskim. Mleczarnie chcąc oddziaływać na zachowania rolników ustalają cząstkowe elementy sumarycznej ceny za mleko (tab. 3). Do najważniejszych składników kalkulowanej ceny za

Tabela 2

Liczba dostawców i skup mleka w zależności od wielkości rocznych dostaw do mleczarni w latach 2003 i 2005

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwo „A”		Przedsiębiorstwo „B”		Przedsiębiorstwo „C”	
	2003	2005	2003	2005	2003	2005
Liczba dostawców						
Łączna liczba dostawców	1 800	1 400	1 084	738	9 601	7 312
Do 25 000 litrów	1 197	644	337	6	8 214	5 630
Od 25 001 do 60 000	480	580	211	127	1 098	1 185
Od 60 001 do 120 000	90	120	376	357	243	378
Od 120 001 do 250 000	32	50	143	208	44	109
Od 250 001 do 500 000		5	15	35	2	9
Powyżej 500 001	1	1	2	5	–	1
Skup mleka [tys. litrów]						
Do 25 000 litrów	8 155,0	3 062,0	2 291,8	99 480,0	68 132,4	51 374,0
Od 25 001 do 60 000	16 800,0	20 300,0	9 933,0	6 163,2	40 478,8	45 470,8
Od 60 001 do 120 000	8 100,0	10 800,0	31 665,4	31 528,0	19 234,2	30 660,8
Od 120 001 do 250 000	5 700,0	9 300,0	22 622,6	34 125,7	6 779,3	17 237,5
Od 250 001 do 500 000		1 300,0	4 815,9	11 287,3	673,8	2 891,2
Powyżej 500 001	1 000,0	1 000,0	1 066,3	3 545,3	–	523,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych.

mleko mleczarnie przyjmują: cenę za jednostkę białka, cenę za jednostkę tłuszczu, dopłatę do klasy jakościowej (powinno być skupowane mleko wyłącznie mleko klasy ekstra, ale zdarzają się odstępstwa od tej zasady), dopłata za schłodzenie mleka do temperatury 4°C, dopłata za posiadanie przez gospodarstwo certyfikatu weterynaryjnego, dopłata do ilości produkowanego mleka, dopłata za posiadanie krów pod kontrolą użyteczności mlecznej, kurs złotego.

W Polsce większość mleczarni ma odmienny sposób ustalania ceny końcowej za surowiec. Najważniejszymi czynnikami wpływającymi na różny sposób ustalania ceny za mleko w skupie między mleczarniami są: rodzaj prowadzonej przez mleczarnię produkcji, liczba gospodarstw dostarczających mleko do zakładu mleczarskiego oraz wielkość oferowanej przez nie produkcji, forma prawna mleczarni, stopień dostosowania gospodarstw do warunków rolnośrodowiskowych stawianych gospodarstwom w Unii Europejskiej.

W analizowanych mleczarniach elementy składowe ceny za mleko wyraźnie się różniły. Zawartość białka i tłuszczu w mleku była premiowana we wszystkich przedsiębiorstwach. W 2005 roku za jednostkę białka płacono od 0,12 do 0,19 zł.

Tabela 3

Składniki ceny za surowiec uwzględniane przez analizowane mleczarnie w latach 2003 i 2005

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwo „A”		Przedsiębiorstwo „B”		Przedsiębiorstwo „C”	
	2003	2005	2003	2005	2003	2005
Za jednostkę białka [zł/jednostkę]	0,09	0,12	0,14	0,19	0,12	0,14
Za jednostkę tłuszczu [zł/jednostkę]	0,04	0,06	0,04	0,09	0,03	0,04
Za schłodzenie mleka do +4°C [zł/litr]	–	–	0,01	–	0,03	–
Za certyfikat weterynaryjny	0,10	0,12	0,08	–	0,15	0,25
Potrącenia za brak certyfikatu weterynaryjnego [zł/litr]			–	0,10		
Dla dostawców posiadających krowy pod kontrolą użytkowości [zł/litr]	0,03	0,02	–	–	0,01	0,01
Za kontrakty wieloletnie	–	od 0,03 do 0,18 zł do litra mleka	–	–	–	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych.

Nastąpiło zwiększenie w stosunku do 2003 roku od 3 do 5 groszy za jednostkę białka. Tłuszcz w mleku premiowano w mniejszym zakresie – od 4 do 9 groszy za jednostkę. Analizowane mleczarnie premiowały rolników za posiadanie certyfikatu weterynaryjnego przez ich gospodarstwa. Premia ta wynosiła w 2003 roku od 0,08 zł do 0,15 zł za litr skupowanego mleka. W 2005 roku w przedsiębiorstwie B wprowadzono obowiązek posiadania przez gospodarstwa certyfikatu weterynaryjnego. Ta decyzja spowodowała wycofanie z elementów składowych ceny bonifikaty za posiadanie certyfikatu weterynaryjnego, natomiast pojawiła się kara pieniężna za niespełnianie wymogów weterynaryjnych. Dodatkowo rolnicy byli premiowani za schładzanie mleka do 4°C oraz posiadanie stada krów pod kontrolą użytkowości mlecznej. W mleczarni A wprowadzono dopłatę do litra skupowanego mleka od rolników posiadających kontrakty wieloletnie. Dopłata ta była zróżnicowana w zależności od rocznych dostaw mleka do przedsiębiorstwa, wahała się od 3 do 18 groszy do 1 litra. Trzy grosze otrzymywali dostawcy dostarczający do 20 000 litrów mleka rocznie, natomiast 18 groszy pobierali rolnicy dostarczający powyżej 400 000 litrów mleka rocznie.

Bardzo ważnym elementem sumarycznej ceny płaconej dostawcom za skupowane przez mleczarnie mleko, była wielkość miesięcznych dostaw z gospodarstwa (tab. 4). W przedsiębiorstwach A oraz C (spółdzielnie mleczarskie) minimalną wielkość miesięcznych dostaw, premiowanych bonifikatą cenową, ustalono na poziomie odpowiednio 1500 i 2000 litrów. W przedsiębiorstwie B (spółka z o.o. z dominującym udziałem kapitału zagranicznego) minimalny poziom miesięcznych dostaw z gospodarstwa, premiowanych dodatkiem do ceny, wynosił 5000 litrów. Maksymalny dodatek za ilość dostarczanego mleka z gospodarstwa kalkulowany był w mleczarniach A oraz C (spółdzielnie mleczarskie) przy dostawach miesięcznych minimum 10 000 litrów mleka z gospodarstwa. W przedsiębiorstwie B pułap ten był przesunięty na poziom 40 000 litrów.

Tabela 4

Składniki ceny za surowiec uwzględniane przez analizowane mleczarnie w latach 2003 i 2005

Wyszczególnienie	Lata		
	2003	2004	2005
Przedsiębiorstwo „A”			
Dostawy od 1 500 do 3 000 litrów	0,03	0,03	0,02
Dostawy od 3 001 do 5 000	0,05	0,04	0,03
Dostawy od 5 001 do 7 500	0,08	0,07	0,04
Dostawy od 7 501 do 10 000	0,10	0,08	0,06
Dostawy powyżej 10 001	0,12	0,10	0,07
Przedsiębiorstwo „B”			
Dostawy od 5000 do 10 000 litrów	0,06	0,01	0,01
Dostawy od 10 001 do 15 000	0,08	0,02	0,02
Dostawy od 15 001 do 20 000	0,10	0,03	0,03
Dostawy od 20 001 do 25 000	0,12	0,05	0,05
Dostawy od 25 001 do 30 000	0,14	0,07	0,07
Dostawy od 30 001 do 40 000	0,17	0,09	0,09
Dostawy powyżej 40 001	0,19	0,11	0,11
Przedsiębiorstwo „C”			
Dostawy do 2000 litrów	0,03	0,03	
Dostawy od 2 001 do 3 000	0,04	0,04	0,01
Dostawy od 3 001 do 4 000	0,05	0,05	0,02
Dostawy od 4 001 do 5 000	0,06	0,06	0,03
Dostawy od 5 001 do 6 000	0,07	0,07	0,04
Dostawy od 6 001 do 8 000	0,08	0,08	0,05
Dostawy od 8 001 do 10 000	–	0,10	0,12
Dostawy powyżej 10 001	–	0,13	0,17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych.

W analizowanym okresie zachodziły zmiany w sposobie naliczania premii cenowej za ilość dostarczanego z gospodarstwa mleka. Najwyraźniej zmiany te występowały w mleczarni B. W 2003 roku dodatek cenowy do litra skupowanego mleka dla producentów dostarczających od 5000 do 10 000 litrów mleka miesięcznie wynosił 0,06 zł, natomiast w latach następnych zmniejszył się do 1 grosza. Producenci dostarczający do przedsiębiorstwa B powyżej 40 000 litrów mleka miesięcznie w 2003 roku otrzymywali premię cenową do 1 litra w wysokości 0,19 zł, natomiast w latach następnych 0,11 zł. Zaznaczyć należy, że w analizowanych spółdzielniach mleczarskich (przedsiębiorstwa A oraz C) zmniejszono premię cenową za najmniejsze dostawy.

Z przedstawionych danych wynika, że rolnicy nawet w obrębie jednej mleczarni otrzymywali i w dalszym ciągu otrzymują różną cenę za dostarczone mleko. W tabeli 5 przedstawiono cenę za mleko w analizowanych mleczarniach w latach 2003 i 2005. Mleko dostarczone do mleczarni zawierało 3,2% białka oraz 3,9% tłuszczu. Spełniało parametry jakościowe klasy ekstra. Rolnicy otrzymywali wszystkie premie cenowe przyznawane w analizowanych mleczarniach. Różnica w porównaniach polegała na przyjęciu różnej wielkości miesięcznych dostaw. Jak wynika z obliczeń przedstawionych w tabeli 5, w 2005 roku rolnicy dostarczający miesięcznie 2000 litrów mleka otrzymywali cenę od 0,73 zł w przedsiębiorstwie C do 0,96 zł w przedsiębiorstwie B. Przy poziomie 35 000 litrów mleka kalkulowana cena wynosiła od 1,00 do 1,05 zł za litr.

Tabela 5

Cena mleka w analizowanych mleczarniach oferowana rolnikom w zależności od skali dostaw w latach 2003 i 2005

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwo „A”		Przedsiębiorstwo „B”		Przedsiębiorstwo „C”	
	2003	2005	2003	2005	2003	2005
Gospodarstwo Q – wielkość miesięcznych dostaw 2 000 litrów	0,64	0,81	0,69	0,96	0,73	0,87
Gospodarstwo X – wielkość miesięcznych dostaw 5 000 litrów	0,69	0,85	0,70	0,97	0,76	0,90
Gospodarstwo Y – wielkość miesięcznych dostaw 21 500 litrów	0,73	0,99	0,81	1,01	0,77	1,03
Gospodarstwo Z – wielkość miesięcznych dostaw 35 000 litrów	0,78	1,00	0,86	1,05	0,77	1,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych.

Formy i zakres usług doradczych i finansowych stosowanych w badanych mleczarniach

Mleczarnie, oprócz oddziaływania na rolników ceną oferowaną za surowiec, prowadzą działalność doradczą. We wszystkich analizowanych mleczarniach (niezależnie od formy prawnej oraz wielkości produkcji) była prowadzona działalność doradcza. Przejawiała się, w głównej mierze, organizowaniem szkoleń dla rolników. Przybierały one najczęściej formę wykładów i prelekcji prowadzonych przez znanych ekspertów z określonych dziedzin. Prelekcje i wykłady, jako forma doradcza, mają swoje wady i zalety. Do głównych zalet można zaliczyć spotkanie rolników w określonym gronie i wymianę doświadczeń z innymi rolnikami oraz doradcą. Doradca może dostosować treść wykładu do potrzeb i zainteresowania konkretnych odbiorców oraz poziomu ich wykształcenia. Główne wady tej formy doradztwa: słowo mówione zapominane jest szybciej niż słowo pisane, trudno jest utrzymać zainteresowanie słuchaczy tematem dłuższej niż 15 minut, myśli słuchaczy często zbaczają na inne, niezwiązane z tematem sprawy [van den Ban, Hawkins 1997].

Tematyka szkoleń w analizowanych mleczarniach była dostosowana do potrzeb rolników (tab. 6). W 2003 roku dominowały tematy technologiczne, takie jak: żywienie bydła mlecznego, zdrowotność krów mlecznych, produkcja pasz objętościowych, uprawa kukurydzy na kiszonkę. W 2005 roku pojawił się dodatkowo temat zasad kwotowania produkcji mleka w Polsce. Z informacji przedstawionych przez pracowników zakładów mleczarskich wynika, że rolnicy bardzo chętnie uczestniczyli w spotkaniach szkoleniowych. W kolejnych latach mleczarnie planują kontynuowanie takich spotkań. Szkolenia prowadzili głównie pracownicy placówek naukowych oraz przedstawiciele firm handlowych zajmujących się dystrybucją pasz dla bydła.

Analizowane mleczarnie (niezależnie od formy prawnej), chcąc pomóc gospodarstwom w szybkim rozwoju lub poprawie warunków higienicznych pozyskiwania mleka, udzielają rolnikom pożyczek. Najczęściej pożyczki udzielane są na ściśle określone cele, takie jak: zakup krów lub jałówek cielnych, zakup urządzeń chłodniczych do przechowywania mleka, zakup pasz, modernizacja budynków inwentarskich. Udzielane pożyczki mają najczęściej charakter krótkoterminowy, maksymalny okres spłat wynosi dwa lata. Mleczarnie potrącają raty pożyczek z wypłat za sprzedane przez rolników mleko. Kwoty udzielonych pożyczek są zróżnicowane i wahają się od kilkuset do kilku tysięcy złotych. Fundusze przeznaczone na ten cel pochodzą w spółdzielniach mleczarskich ze składek dostawców mleka w wysokości 1 grosza od litra dostarczanego mleka. W analizowanej spółce środki przeznaczone na pożyczki pochodziły z własnych funduszy spółki.

Tabela 6

Tematyka organizowanych szkoleń w analizowanych mleczarniach w latach 2003 i 2005

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwo „A”		Przedsiębiorstwo „B”		Przedsiębiorstwo „C”	
	2003	2005	2003	2005	2003	2005
Zdrowotność krów mlecznych	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Żywienie bydła mlecznego	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Produkcja pasz objętościowych	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Uprawa kukurydzy i UZ	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Kwotowanie produkcji mleka	Tak	Tak	–	Tak	Tak	Tak
Fundusze strukturalne	–	–	–	–	–	Tak
Ekonomika produkcji mleka	Tak	Tak	–	–	–	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych.

Jak wynika z informacji prezentowanych w tabeli 7, najczęściej niskooprocentowane pożyczki udzielane były rolnikom na zakup urządzeń chłodniczych, modernizację budynków inwentarskich i zakup zwierząt.

Tabela 7

Cele udzielania niskooprocentowanych pożyczek w latach 2003 i 2005

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwo „A”		Przedsiębiorstwo „B”		Przedsiębiorstwo „C”	
	2003	2005	2003	2005	2003	2005
Zakup urządzeń chłodniczych	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Zakup krów i jałówek hodowlanych	Tak	Tak	Tak	Tak	–	–
Zakup pasz	Tak	Tak	–	–	–	–
Modernizacja obór	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych.

Podsumowanie i wnioski

1. W sektorze mleczarskim, zarówno na poziomie przedsiębiorstw mleczarskich, jak i gospodarstw ukierunkowanych na produkcję mleka, dokonał się (w latach 2003–2006) znaczący postęp w jakości wytwarzanych produktów, koncentracji produkcji oraz technologii produkcji.
2. Przedsiębiorstwa mleczarskie stawiają gospodarstwom rolniczym coraz wyższe wymagania w zakresie produkowanego mleka.
3. Gospodarstwa dostarczające mleko do spółek z udziałem kapitału zagranicznego charakteryzują się przeciętnie większą skalą produkcji oraz spełnieniem w większym zakresie wymogów rolnośrodowiskowych w stosunku do spółdzielni mleczarskich.
4. Czynnikiem najbardziej stymulującym zachodzące zmiany w gospodarstwach rolniczych jest sposób kalkulowania ceny za mleko w przedsiębiorstwach mleczarskich.
5. Bardzo ważnym elementem sumarycznej ceny, płaconej dostawcom za mleko skupowane przez mleczarnie, jest wielkość miesięcznych dostaw z gospodarstwa. Dopłaty do ilości dostarczanego mleka wahały się w analizowanych mleczarniach w 2005 roku od 0 do 0,19 zł za litr.
6. Mleczarnie, oprócz oddziaływania na rolników ceną oferowaną za surowiec, prowadzą działalność doradczą. We wszystkich analizowanych mleczarniach (niezależnie od formy prawnej oraz wielkości produkcji) była prowadzona działalność doradcza. Przejawiała się, w głównej mierze, organizowaniem szkoleń dla rolników.
7. Analizowane mleczarnie (niezależnie od formy prawnej), chcąc pomóc gospodarstwom w szybkim rozwoju lub poprawie warunków higienicznych pozyskiwania mleka, udzielają rolnikom pożyczek. Najczęściej pożyczki udzielane są na ściśle określone cele, takie jak: zakup krów lub jałówek cielnych, zakup urządzeń chłodniczych do przechowywania mleka, zakup pasz, modernizacja budynków inwentarskich.

Literatura

- van den BAN A.W., HAWKINS H.S.: Doradztwo rolnicze, Kraków 1997.
- MARTINEZ S., BERING K.: Vertical coordination of marketing systems; Agriculture Economic Rapport, USDA, April 2002.
- Praca zbiorowa pod redakcją J. Seremak-Bulge: Rozwój rynku mleczarskiego i zmiany jego funkcjonowania w latach 1990, Warszawa 2005.
- Praca zbiorowa pod redakcją A. Wosia: Encyklopedia agrobiznesu, Warszawa 1998.

Types and Scope of Cooperation between Dairy Processors and Milk Suppliers

Abstract

The main purpose of publication is to present the influence of dairy processing companies with different production scale and legal status, on dairy farms supplying them. The object of an analysis is three companies situated in Mazowieckie Region.

Examined dairies during the period 2003–2005 significantly increased their milk purchase and processing volumes while decreased the number of suppliers. The main factor stimulating the farmers to increase the farm production scale and adjust to the agro-environmental requirements is the way of calculation the milk price by dairies. Analysed dairies additionally were providing the traineeships for farmers and supporting them by the low-charged loans.